

9. SLOVESA-VERBA

Sloveso má funkci pojmenovávat „procesuální příznaky substancí nebo i autonomně pojaté procesy, nese v sobě morfologické kategorie modu, času, vidu a slovesného rodu a je vybavena exponenty pro vyjádření kongruence v osobě a čísle se subjektem. Jejich primární syntaktickou funkcí je funkce predikátoru- nositele a vyjadřovatele predikace a predikačních kategorií. Ve funkci predikátoru se sloveso stává základním konstitutivním prvkem věty“.³⁸³

Slovesa mohou mít *finitní a nefinitní tvary*. Finitní tvar slovesa je realizovaný určitými slovesnými tvary, zatímco nefinitivní tvary představují „přechod od slovesa k neslovesným slovním druhům (substantivům, adjektivům a k adverbiím)“.³⁸⁴. Nefinitní tvary neobsahují „explicitní morfologické vyjádření základních predikačních kategorií modu a času ani aktualizáčních kategorií osoby a čísla (kromě případu osobního infinitivu a některých regionálních variant časovaného gerundia). Proces tedy lexikálně pojmenovávají, avšak nezařazují jej modálně a časově, ani jej neaktualizují, tj. neuvádějí jej do vztahu k účastníkům komunikační situace. Chovají e tudíž jako **kvaziverba** a ke slovesům je přiřazujeme jen na základě ustálené konvence opírající se o některé jejich verbální vlastnosti (procesuální lexikální význam, slovesnou syntaktickou valenci, schopnost vyjadřovat relativní časové významy- relativní současnost a předčasnost, u tranzitiv pak schopnost vyjadřovat významy slovesného rodu, atd.“³⁸⁵

Sloveso je v portugalské flexivně nejbohatším slovním druhem: disponuje největším počtem morfologických tvarů a realizuje se v něm největší počet gramatických kategorií. Proto se podrobněji budeme současného slovesem a jeho gramatickými kategoriemi zabývat ve druhém dílu skript „Morfologie portugalského jazyka II - Sloveso“. Ke gramatickým kategoriím sloves patří **osoba, číslo, čas, způsob, vid a rod**. V portugalské se rozeznávají tři způsoby: *oznamovací, konjunktivní a imperativní*. Podmiňovací způsob, charakteristický pro jazyk český, je většinou v portugalské řazen mezi časy, nicméně tradičně patří také mezi způsoby.

383 Zavadil, Čermák (2010: 199).

384 Tamtéž.

385 Tamtéž.

Portugalština má v oznamovacím způsobu 10 časů a v konjunktivním způsobu 6 časů.

indikativ indicativo	přítomnost /presente	přítomný čas – presente
	budoucnost /futuro	budoucí čas– futuro do presente budoucí čas složený – futuro do presente composto podmiňovací způsob (kondicionál) – futuro do pretérito podmiňovací způsob (kondicionál) složený – futuro do pretérito composto
	minulost /pretérito	minulý čas jednoduchý – pretérito perfeito simples minulý čas složený – pretérito perfeito composto předminulý čas jednoduchý –pretérito mais-que-perfeito simples předminulý čas složený-pretérito mais-que-perfeito composto imperfektní čas-imperfeito
konjunktiv conjuntivo	přítomnost /presente	přítomný čas – presente do conjuntivo
	budoucnost /futuro	budoucí čas- futuro do conjuntivo budoucí čas složený – futuro composto do conjuntivo
	minulost /pretérito	minulý čas složený – pretérito perfeito do conjuntivo imperfektní čas-imperfeito do conjuntivo předminulý čas- pretérito mais-que-perfeito do conjuntivo

U časování sloves se podle zakončení v infinitivu dělí pravidelná slovesa do tří tříd. Do první třídy spadají slovesa zakončená na **-ar**, do druhé třídy slovesa zakončená na **-er** a do třetí třídy slovesa zakončená na **-ir**.

1. třída	<i>falar</i>	<i>-ar</i>
2. třída	<i>vender</i>	<i>-er</i>
3. třída	<i>partir</i>	<i>-ir</i>

Pravidelná jsou ta slovesa, u nichž zůstávají kmenové samohlásky i souhlásky ve všech tvarech beze změny. I u pravidelných sloves však může dojít k pravopisným změnám za účelem zachování stejné výslovnosti kmenových souhlásek.

Nepravidelná slovesa jsou taková slovesa, u nichž se mění kmenová samohláska nebo souhláska anebo slovesa, která přibírají jiné koncovky, než jaké přísluší jejich typu časování. Několika slovesům chybějí některé tvary, nazývají se proto **defektivní** neboli neúplná, jiná slovesa mají naopak několik tvarů, například v příčestí, a nazývají se **abundantní**.